ՀԱՅԱԿ ԹԻՊԻՆ ԱՄԻՍ ՄԱՐ ՀԱ ԱԼԱԹՈՒՐԴԱ

1869 ԱԼԱԳԱԾՈՏՆ 24 ՅՈՒԼԻՍ

ՕՆ ԵԼՏԻՆՆԱԻ ՍԼՆԷ ՆԱԻՄԷՐՈ 804 ԹԷՄՄՈՒԶ 12 ՀՈՒՄԱՆԱԲԹԷԻՍ 1869]

ՄԷՋՄՈՒԱԼՑԷ

ՀԱՎԱՏԻՍ

Իշ պու Մէճմուայը Հավատիս, հէր հաֆթա ճուամա էրթէսի կիւնլէրի պէօյիւք նիւսխէյ, սայիր կիւնլէր Թուզնամէսի նէշր օլունմադ տրը։
Մէնել իլի քէշ լին Թուզնամէսի իլէ 150 ղրշ.
Ամբ այրը քէզալ էք . . . . 80 »
Իւչ այրը քէզալ էք . . . . . 45 »
Մէճմուանդն թանէսի 40 վէ Թուզնամէ 20 փրշ.
Տաշբալար իչիւն պէհէր նուսխէսունա փոսթախանէ իւճրէթի ալընմադը խասէթէն պէյան օլունուր։

Իսանթրն պէհէր սրրասը պիր տէֆալրդ 3 ղրշ.
Իքի տէֆա իչիւն պէհէր տէֆասընա . . 2 »
Իւչ տէֆա իչիւն պէհէր տէֆասընա . . 1½ »
Իւչ տէֆասան զիատէ օլսա, վէ զայէթ ուզուն իսանթի իչիւն այրճա բազարլրդ օլունուր։
Տաշբալարտան կէլէն մէքթուպ վէ իսանթրն բօսթա մէսարիֆլէրի, կէօնտէրէնլէրին իւզերինէ օլտուզու պու մահալտէ պէյան օլունուր։

ՈՒՄՈՒՐՈՒ ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ, ՊԷԼԷՏԻՅԷ, ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ

ՎԷ ՄԷՎԱՏԸ ԵՎ ՓԱՓԻԱՅԸ ՍԱՅՅԻՐԻՅԻՆ ՄԻՆԹԱԼԻԳ ԶԱԶԷԹԱ

ԱՍԻԹԱՆԷ 12 ԹԷՄՄՈՒԶ

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ Է.ԾՆԷՊԻՆԷ

ԱՀՎԱԼԸ ԲՕԼԻԹԻԴԱ

Իմբէրաթոր Նաբօլէոն վիւքէլասընը Թէպտիլ էյլէտի, վէ տախիլէյէ, հարպլէյէ վէ պահրէյէ Նազըրլարընան մաատասընը իպդա իթմէյլա, Եէնի զաթլար նասպ իթտի։ Պու թէպտիւլաթա վէրիլէճէք մնանա պիր վագըթտան պէրու Ֆրանսատա էօրիւլէն ահվալ իլէ մուսարրահ տրը։ Ֆրանսըզլար պիր վագըթ Լուի Ֆիլիբին կէվչէք իտարէսինէն օսանըպ, հուգուգու ինթիխապլէյէնին թավսիի լուզումունու պէհանէ իթթիխաղ ի-տէրէք, թէպտիլի հիւքիւմէթ իթտիլէր, ֆագաթ 1848 ճիւմհուրիյէթի ֆըթրէթէ եիւզ թութտուզունտան միլլէթին էքսէրիյէթինէ սեվկիւլիւ օլան, վէ Ֆրանսանըն իդպալ ուիտպարընը խաթըրլէրէ կէթիրէն Նաբոլէօն իմինի հայիզ պուլունան պիր զաթը իմբէրաթոր նասպ էյլէտիլէր։ Պիր վագըթ իմբէրաթոր թութտուզու իշլէրատէ մուվաֆֆագիյէթէ նայիլ օլտուզու էանատէ, կէրչի պէշ ալթը քիչի գատար միւշարիլէյհին գայիտէյը հիւքիւմէթին իթիրազ իթմէքտէ իսիլէր իսէ տէ, անկէր տէ սէսլէրինի օլ գատար եիւքսէլտէմէյիպ, թէէսսիրլէրի կէօրիւլմէմէքտէ, վէ հէլէ էհալի հէման հիչ սէս չըդարմանադատա իսի։ Ֆագաթ հիւքիւմէթը իմբէրաթօրինին պիր թէրաֆտան իֆրաթ մասրաֆ իլէ պօրճու չօղալթտըղընը, վէ տիկէր թէրաֆտան բօլիթիդատա տախի Մէքսիգա վէ Ա-լամանիա վագաալարը իւզերինէ էսկի նուֆուզու գալմատըղընը միթէ-ագիպ, միլլէթտէ չիքեայէթլէր թէ-քէսսիւր էյլէտիքլէրինտէն, 1860 տա մուվազէնէյը մալիյէ տէֆթէրինին գավանին մէճլիսինէ թադոիմի իլէ իմբէրաթոր քէնտի իրատէսի իլէ ազ-տը իսթիդրաղ վէ եա եէնի մասրաֆլար քիւշատը սէլահիյէթինի միլլէթէ թէրք իթտի։ Իշթէ օլ վագրթտան թէարիճէն տայիրէյը սէրպէսթիյի թավսի իթմէյէ պաշլատը։ Ղաղէթալար հիւքիւմէթ թարաֆընտան իչ տէֆա իսթարատան սօղրա գա-բանմադ ճէզասը թահրիրնտա պու-լունտուգլարընտան վէ երկիրմի քի-շիտէն զիյատէ պիր մահէլլէ թօք-լանմասը եատագ օլտուզունտան, 1865 տէ տէվլէթ նազըրանա պիր մէ-տուպ եազըպ, պու ուսուլլէրին թա-տիլ օլունաճաղընը պիլտիրտի։ Իշթէ քեռանուսանի 19 մէքտուպու իսմի իլէ մէշհուր օլան օ մէքթուպ տուր։ Իմբէրաթօր պու զէմանա դատար էյ-լէտիյի իճրաատը քէնտիլիյինտէն ի-տիւպ, քիմսէ իլէ իսթիշարէ էյլէմէ-տիյինտէն, միլլէթտէ մէճմունիյէթ հասրլ օլամասը, վէ հաթիմա գավա-նին մէճլիսինտէ պիլէ պիր օրթա ֆիքրդա ըէյտա օլուպ, իմբէրաթո-րուն հիւքիւմէթը զաթիյէսինէ հու-սուսա վազ օլունարադ, միւճէրրէտ պաշգա տիւվելը էվրօրատա էլեէմ-Բուսխատան, վէ Թիւրքիսթանատան վէ Բօսֆորտան մատատա, տալել ումում ճարի օլտուզու վէճհ իլէ, միլլէթ մէճլիսինէ մէսուլ պիր հէյէթը վիւ-քէլա Թէշքիլի մատուէսինին թալէ-պինէ դէյամ էյլէտի։ Պու արզու կէ-չէն ինթիխապլար հէնիկամընտա ա-հալի թարաֆընտան տահա գավիյէն պէյան օլունտուզու էճիլէն, մէճ-լիսին քիւշատընտա եիւզ, եիւզ եի-կիրմի գատար աղա պիր վարադայը իսթիֆսարիյէյի իմզա իտերէք տէվլէ-թին օլ պապատ ըէյի նէ մէքքէտէ օլտուզունու սիվալ իթթիրէր։ Պունտն իւզերինէ իմբէրաթոր ուսուլու իտա-ըէնին թատիլինէ գարար վերիպ, եէ-նի վիւքէլա մարիֆէթի իլէ լաղըմ կէլէն լայիհայի թանզիմ իթթիրմիշ տիր քի, պու լայիհա միւշարիլէյհ թա-բաֆընտան դարիյնի դապուլ կէօ-բիւլիւկինտէն սօղրա, սէնաթօ ճէմ օլունարադ թադոիմ, վէ մէճլիսի մէզքիւր թարաֆընտան տախի թաս-տիգ դըլընմադը սուբէթտ, եէնի թարաֆը իմբէրաթօրիտէն ըէսմէն ի-լան օլունաճադ տրը։

Իմբէրաթօր Նաբօլէոն պու իշլէր իլէ մէշղուլ օլտուզու սէպէպլէ, Լուրորա բօլիթիգասընա հէման պիւսպիթին տուրզունըդ կէլիպ, պէօյիւք մէսէ-լէլէրին հիչ պիրի չմանիկիք օրթատա կէօրիւնմէմէքտէ տիր։ Մ. Պիսմարք վէ բրէնա կորչաքօֆ կիպի պէօյիւք բօլիթիգա օյունճուլարը իսէ իսթիրա-հէթ իթմէքտէ տիրլեր։ Ավսթրիա պաշ վէքիլի միւսիւ Պայթ, իմբէրա-թօր Ֆրանսատա ժօղէֆ Իշլ գապը-ճալարընտա պուլունտուզունատան, օ-բայէ կիտիպ, վիէննայէ ատէթ իթ-միշ, ֆագաթ պու կիտիպ կէլիշէ պիր բօլիթիգա սէպէպի պուլունմա-մըշ օլտուզու տէրքեար տրը։ Ինկիլ-թէրրա վիւքէլասը հալեա իրլանտա ճէզիրէսինտէ բրօթէսթան քիլիսա-լարը էնիաքընը ըսրվի մատսէսի իլէ մէշղուլ տրը։ Բարլամէնթօնուն մէ-պուսան դըմը էնիաքը մէզքիւրէնին լարվիրը մութազամին պիր նիզամ հա-փուպ, լորտլար գամարասընա թադ-տիմ էյլէտի իսէ տէ, լորտլարրն էք-սէրիյէթի, էֆքեարը աթիդա ատհա-պընտան պուլունտուգլարը հասէպիլէ կիւյա բրօթէսթան մէզհէպի էսկի զա-ման կիպի ուէվլէթ մէզհէպի տիր կի-պի, անա սէքթէ էյրասը տէվլէթէ տէ այնա օլտուզու զիւիմիւ պաթը-լընա զահիպ օլարադ, թադոիմ դը-լընան նիզամը պիր չօգ թատիլ ու թէպտիլ վէ հէյէթը ապիյէսինտէն չըդարադ մէպուսան դամարասընա խատէ էյլէտի։ Մէպուսան իսէ լորտ-լարրն թատիլմէսինը դապուլ իթմէ-յերէք. երինէ նիզամը ապիյի լորտլարա թադոիմ էյլէտիլէր, վէ լորտլար տէ իսխալ էյլէտիքլէրի թատիլմէրն իպ-դապընա թէքքրար ըէյ վերտիլէր։

Սպանիատա քիւչիւք պիր իմ-թիալ տահա չըդտը, չէօյլէ քի Սպա-նիանրն ապրդ դրալ խանէտանրն-տան պուլունան Ցօն Գարլօ Ֆրան-սատան Նօվարա մէտիէ.բէթինէ տու-խուլ իտիպ, ահալիյի թահրի.ք իթ-միշ իսէտ, հիւքիւմէթը մուվագ-գաթա թարաֆընտան էօնիւ ալրն-մադ իւղրէ ասքէր կէօնտէրիլմիշ տիր։ Սպանիա թախթը նէ գատար մուսա-թարալը կէօրիւնիւր իսէտ, երինէ թա-լիպի չօգ տուր, եվվելա մէթրուտ գրալիչանընն վէլիի ահտը, սանիա միւշարիլէյհանրն գըզ գարընտաչընրն դէվլէթի օլան Ցիւք տը Մօնպանսիէ, սա-լիսա միւշարիլէյհ Ցօն Գարլօ։ Ցահա արանաճադ օլսա պէյքի պաշդա թա-լիպլէրատէ չօղ չըդար։

Ա.ՀՎԱԼԸ ՄԻԼԼԻՅԷ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգային կոչուած Ներկայ եկե-ղեցական Ժողովոյ մասնակից եղող դե-բապետաց դերապատիւ արքեպիս-կոպոսաց եւ եպիսկոպոսաց, եւ ուրիշ վերապատուելի տեարց եւ հարց։

Դերապատիւ եւ վերապատուելի տեարք եւ հարք. դեր. Հասունեա-նի նախագահութեանը, անոր բոլոր գործածներուն եւ ըրած կագադրու-թիւններուն, նաեւ նորին անձին դէմ Կաթողիկէ Հայոց Ժողովրդեան ար-դէն բողբոջ մեծագոյն մասը, պա-տիւ ունի ծանուցանել ձեզ, հե-տեւեալ քանի մը ընդհանուր շատ ծանօթ իրողութիւններն ու անոնցմէ յառաջ եկած աչարդ հետեւութիւն-ները, որոնց ձեր կողմանէ ուշի ու-շադ խորհրդածութեան առնուիլը կը խնդրուի։

Ցայտնի է նախ որ, ինչպէս քանի մը անգամ հրապարակական բողոք-ներու մէջ ալ յիշուած է, Կաթողիկէ Հայ Ժողովուրդը, 1830 ին առաջին անգամ Ցաճկաստանի մէջ, Կաթողի-կէ Հայ անուամբ զատ ազգայնութիւն մը կազմուած ատենը, նախնի քահա-նայապետներէն, առանձինն Բենե-դիկտոս ԺԴ. էն ընդունուած սկզ-բանց համեմատ, իբրեւ Արեւելեան ժողովուրդ իւր յատուկ ազգային ե-կեղեցական արտօնութիւններով ու առանձնաշնորհութիւններով, ըստ հոգեւորին՝ բարեյիշատակ Պիոս Ը. եւ Գրիգոր ԺԶ. քահանայապետնե-րէն, ըստ մարմնաւորին ալ Օսմանեան բարձրագոյն դռնէն ուրիշ հպատակ ոչ Մահմետականներ ազգայ վայելած շնորհութիւններով ճանչցուեցաւ եւ հաստատուեցաւ. հետեւապէս, հոգեւոր եւ աշխարհական գլխաւոր իշխանու-թեանց հետ ունեցած յարաբերու-թեանն ու իւր ներքին վարչութեանը համար ամէն օրինաւորապէս կազմա-կերպուած ժողովուրդի բացարձակա-պէս հարկաւոր եղող հիմնական օ-րէնքները կամ կանոններն ունեցաւ, որոնք եւ վարուեցաւ իսկ երկուշնա-խագահայ, քանի մ'ալաշխարհական Պատրիարք կոչուած ազգապետաց ժամանակը։ Եւ եթէ, ըստ քահանա-յապետական վերջին կարգադրու-թեան, Արեւմտեան Ցաճկաստանի Կաթողիկէ Հայոց փափաքանաց հա-մեմատ՝ կոստանդնուպօլսոյ նախագա-հութեան հետ միացեալ Կիլիկիոյ աթոռոյն հնագանդութիւն կը պա-հանջուի, ժողովուրդն այս հնագան-դութիւնը յիշեալ աթոռոյն մատու-ցանել կը պարտաւորի ոա պայմանա-միայն որ անոր, իբրեւ Սոյ Կաթո-ղիկոսական աթոռոյն յաջորդութիւ-նը, անդուստ 'ի վերուստ Ս. Լուսա-ւորչէն 'ի վեր ունեցած բոլոր արտօ-նութիւններն ամբողջ եւ անարատ պիտի պահուին։

Ցայտնի եւ հրապարակաւ ծանուց-ուած է երկրորդ որ, ինչպէս Հռով-մի հետ միացեալ որ եւ իսկ Արեւել-եան եկեղեցի մը, նոյնպէս Հայաս-տանեայց Կաթողիկէ եկեղեցին, քա-նի որ հաւատոց եւ բարոյականի ան-փոփոխելի սկզբանց մասին Կաթողի-կէ Հռովմէական եկեղեցւոյ հետ գա-ւանութեամբ եւ արդեամբ միաբան է, Ս. Աթոռոյն հետ ունեցած յա-բարերութեանը, իւր ներքին եկեղե-ցական վարչութեանը եւ ծիսից ու արարողութեանց մասին վերոյիշեալ կերպով իւր յատուկ արտօնութիւն-ներն ունենալով կրնայ Կաթողիկէ ե-կեղեցւոյ մէջ մնալ, եւ բարձրագոյն Դրան քով ուրիշ հպատակ ազգայ վայելածին նման Պատրիարքի եւ ազ-գային ատենագրաց եւ հաստատու-թեանց ազատ մատակարարութեանն ու վարչութեանը մասին աշխարհա-կան արտօնութիւններ վայելելն ալ յիշեալ Կաթողիկէ միութեան բնա-թեանը չի կրնար վնասել. ուստի եւ վերոյիշեալ կրկին գլխաւոր իշխա-

նութիւններն այս ժողովուրդը, առանց արտաքոյ կարգի կրօնական եւ քաղաքական բարձրագոյն շահերէ պահանջուած օրինաւոր պատճառներու չեն ուղեր եւ բարոյական նաեւ չեն կրնար զրկել յիշեալ արտօնութիւններէն. եթէ այսպիսի զրկում մը անհատի մը կամ ոմանց թերագրութեամբն ըլլայ, ժողովուրդին դեմ քաղաքական ոճիր մը կը համարուի։

Յայտնի է երրորդ որ, դեր. Հասունեան այս պարզ եւ յայտնի սկզբան հակառակ՝ ազգին վերոյիշեալ հիմնական կանոնաց եւ արտօնութեանց եղծումը, առանց ժողովուրդին քուէին եւ հաճութեանը Հռովմէն նախագահութիւնը, բարձրագոյն Դռնէն ալ աշխարհական ազդակութիւնը առնելովն, ու հեռզհեռէ ժողովուրդին ուրիշ եկեղեցական եւ աշխարհական արտօնութիւնները բռնաբարելովը՝ նովին գործով յանցաւոր եղած է ազգին դէմ, որով եւ կարելի եր արտաւոչ ընելով ազգը՝ այն աստիճան գայթակղեցուցած եւ օտարացուցած է իրմէ, որ սէրն ու վստահութիւնը վերնալով անոր եւ ազգին մէջտեղ, համաձայնութեան ամէն յոյս խսպառ անհետացած է։ Եւ այս վիճակին բնական հետեւանքն է, որ դեր. Հասունեանի իրաւասութիւնը ժողովուրդին կողմէն ըստ իրաւանց բողոքներով անվաւեր եւ ապօրինաւոր, հետեւապէս անոր բոլոր ըրածները եւ ինչ որ պիտի ընէ իրը ոչինչ եւ անզօր հրատարակուած են։

Յայտնի, եւ ընկերական ու վարչական սկզբանց տեղեակ եւ զանոնք յարգող միաբերու առջեւ անհակառակելի է չորրորդ որ, որ եւ իսկ պաշտօնեայ մը որուն հոգեւոր կամ մարմնաւոր իրաւասութիւնն այսպիսի պարագաներու ներքեւ ոչինչ եւ անզօր եղած է՝ իրաց այս վիճակը նոյն միջոցով չի կրնար օրինաւորապէս որ եւ իսկ ազգային կարգադրութիւն մը ընել։ Ուստի եւ դեր, դերապ. եւ վերապատ. տեարք եւ հարք, ազգին ընդհանուր եկեղեցական վարչութեանը վերաբերեալ կարգադրութեանց համար խորհող եւ օրինադրող ժողովի մը օրինաւորապէս կազմելու, տժդոհ եւ երկպառակեալ ժողովրդեան մը մէջ ձեր որոշումները, նաեւ ձեր եւ ձեր յաջորդներուն պաշտօնին եւ անձին յարգն ու պատիւը անվերջանալի դժուութեանց ենթակայ չընելու համար, ըստ առողջ սկզբանց ուղիղ բանի, իրաւանց եւ խղճի, գործին բընութեանը եւ ժամանակին ու պարագայից պահանջմանն ալ նայելով, կը պարտաւորիք նախ իրաց այժմու ապօրինաւոր եւ անկանոն վիճակին օրինաւոր եւ կանոնաւոր վիճակի մը փոխուելուն աշխատիլ։ Եւ այս վիճակն իրականացնելու, եթէ երբէք հնարաւոր է, մի միայն միջոցը հետեւեալն է։

1. Դեր. Հասունեան կաթողիկէ Հայ ժողովրդեան նկատմամբ ըրած պահանջումներէն բացարձակապէս կամ պայմանաւ կը հրաժարի եւ կը հեռանայ, 2. ազգին բոլոր հին արտօնութիւնները նորէն ազգին կը արքուին եւ կ'ապահովցուին, այնպէս որ արեւելեան եւ արեւմտեան Ցաճկատանի կաթողիկէ Հայ ժողովուրդը կ'ըլլայ այնպէս ինչպէս որ իր սկիզբէն էր։

2. Այս վիճակը վերահաստատուելէն ետքը կաթողիկոսի եւ պատրիարքի անձին խնդիրն ի ծոց ազգին կ'որոշուի։ Այս մնաւորութիւն կամ խաղաղութիւն մը յառաջ բերելու հնարաւոր միջոցին գլխաւոր կէտերը, որոնց վրայ հարկ կ'ըլլայ ազգային խօսիլ եւ միաբանիլ։ Այս մնաւորութիւնը կամ հանձնաժողութիւնը գործադրուելէն ետքը ըստ այնմ օրինաւորապէս հաստատուած ազգային եկեղեցական գլխոյ մը ներքեւ ձեր գերապատուութիւններն ազգային արտօնութեանց եւ կանոնաց հանձնային կամ զանոնք չեղծանող ինչ եկեղեցական վարչական կարգադրութիւններ որ ընեն՝ կրնան օրինաւորութեան եւ ազգայնութեան ընտրութիւնը կամ յատկութիւնը ոտանալ, եւ 'ի հարկէ ընդհանուր ընդունելութիւն գտնել 'ի շինութիւն եւ 'ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ եւ ազգին։

Դերապ, եւ վերապ. Տեարք եւ հարք, ձեր ժողովին օրինաւորութեանը նկատմամբ վերոյիշեալ դիտողութենէն զատ, ուրիշ պարագայ մը աչքատեսէս ուշադրութեան արժանի է որ, մինչդեռ հնայ 'ի մեր մեր ազգային եկեղեցական ժողովներուն էական մեկ պայմանն է վարդապետաց դասուն ազգային Սինհոդոսաց մէջ որոշիչ ձայն ունենալը, չի գիտցուիր ինչ նպատակաւ եւ ինչ թելադրութեամբ, ազգին աշխարհական եւ կանոնական կշիռին մեծ մասին, մանաւանդ հասակաւ, դիտութեամբ, բարեպաշտութեամբ, իրենց բազմաձեայ այլ եւ այլ ծառայութեանց եւ արդիւնաւոր աշխատասիրութեամբը եւ ժողովրդին ու կղերին ըրած մեծամեծ եւ երեւելի ծառայութիւններովը նշանաւոր եւ սիրելի եւ յատկապէս Հռոմայ Ս. Եկեղեցւոյն վարդապետութեանցն ու իրաւանցը, ինչպէս նաեւ ազգին բնաւորութեանը, կարօտութիւններուն եւ արտօնութեանցը տեղեակ, եկեղեցւոյ եւ ազգին շահերուն եւ պայծառութեանը նախանձախնդիր համբաւեալ երեւելի եկեղեցական անձանց վերոյիշեալ ժողովին մէջ ձայն չընարելով. այն արտօնութիւնը շնորհուած է միայն սակաւուց, յորոց ոմանց այլ եւ այլ նըկատմամբ ունեցած որպիսութիւններուն եւ ընթացքին վրայ շատ կարեւոր դիտողութիւններ յիշելու առիթ ազգն ընել խոհեմութիւն կը համարին։

Հաճեցէք, Դեր. եւ վերապատուելի Տեարք եւ Հարք, ընդունել խոնարհ եւ անկեղծ յարգանաց հաստատիքը դէպ 'ի Ձեզ համարման եւ վստահութեան զգայուն մեներով լեցուած

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Միլէթիմիզին խայրը մի թէպէրանը թարգիրնոյն կէչէնէրսէ ազգային Սինհոդոսա թադափմ դըլընան մի զէրքերէնին սուրէթի չիմոի եէսիմիզ վասըլօլսա զանոյն, իրանցնա խայիթսար դըլմնը։

Սրբազան Հարք ազգային դումբելի Սինհոդոսի.

Ազգային եպիսկոպոսաց ընտրութեան եղանակին օրչափ ծանրագոյն այլասիրեալ բլլալուն պատճառաւ, ազգերնուս մէջ անհնարին շփոթ ու հոգեկործան խռովութիւններ եւ դայթակղութիւններ յառաջած եւ յառաջելու վրայ ըլլալը՝ արդէն բարձրագոյն կերպերով ծանօթ է Ձեր սրբազնութեան, եւ թէ ազգը ընդհանրապէս իր իրաւանց հակառակ եւ միաձայնակար եղած կարգադրութեանց դէմ բերնով եւ գրով օրչափ դառնագոյն բողոքած է։ Եւ երբ անշուշտ կը յուսայինք, որ առ փոփոխութեանց դադրման արուելով, մեր ամէն իրաւունքը իր նախնական կերպը գտնար, ահա առ օրերս առաջին ընտրելով կը տեսնենք որ ասկէց երկու տարի առաջ ամենեւին ազգին նախընթաց ծանօթութիւն մը չի տրուած եւ առնոր գրաւոր ծանօթութիւնը չառնուած, Գերերջ. Հասունեան Ցերոջ առաջարկութեամբը, եւ Դեր. Եղիսկոպոսաց ալ հաւանութեամբը, առանց առ վերջինները յանդգնանք մը առնելու. գուցէ կ. Պոլսոյ հանդուրժաց վրայօք ունեցած անառնկրկութեամբը եւ առեւտրականն անկեղծ պարզամտութեամբ ենթադրելով որ ան երեք անձինքը ժողովրդեան ընտրեալներն են, ըստ այնմ Եպիսկոպոսաց կնքով եւ ստորագրութեամբ տեղեկագիր (մազազմա) մը եղած եւ Հռոմ զրկուած է, ինչպէս դուք, առանձ ալ մենք թեպետ եւ ան անձանց անունները գիտենք, 'ի վերայ այսր ամենայնի տուերդ կը սեպենք յանկնէ յանուանէ հոս նշանակել, բայց հիմնական կը պարտաւորինք յայտնապէս եւ գրաւոր կերպով բողոքելու այնպիսի ապօրինաւոր ընտրութեան եղանակի մը դէմ, եւ յայտնելու որ կ. Պոլսոյ մէջ որ եւ իցէ տիրապետիչ մեծագոյն եպիսկոպոսաց համար, առանց ազգին նախընթաց հաստատութեան եւ ընտրութեանը, ամենեւին հաճութիւն եւ հաւանութիւն չտնենք, մանաւանդ որ գործին մէջ յայտնի խաբեութիւն եւ ազգային իրաւանց բռնաբարութիւն, եւ հետեւապէս չարաչար հետեւանաց պատճառ ըլլալը բացատրութեան կարօտ չէ Ձեր սրբազնութեան։ Խորէնութիւն ըսինք եւ իրաւամբ կրնամք, ինչու որ առաջնոյս նախ կը պատրաստուի եւ կը չինուի, եւ եւքէն դրեթէ տարի մը եւքը իրրեւ արտաքոյ կարգի շնորհք եւ արտօնութիւնք Մօնսինեօր Վալերկային միջնորդութեամբ ազգին կառաջարկուի, նոյնպէս իբրեւ միակ առիթ եւ դարման խաղաղութեան եւ իրը փոխարինութիւն կրնուտուն իրաւանց բարձրագոյն Դրան ալ առջեւ կը արբուի։ Որն որ ինչպէս ան ժամանակն ալ իրաւամբ մերժուեցաւ, առանց ալ հիմնակ հարկ համարելանք առանձին կերպով հերքելու, մերժելու եւ բողոքելու։ Ուստի կը խնդրենք Ս. Սինհոդոսէդ որ անյապաղ բարեհաճիք եղած տնտրունքը ուղղելու, որպէս զի նոր խռովութեանց շփոթից եւ դայթակղութեանց առիթ չի արուի ազգերնուս մէջ, 'ի գլուխ փառացն Աստուծոյ, 'ի կորուստ հոգւոց, եւ յանպատուութիւն քրիստոնէական անուան։

Մնամք խորին յարգանօք

1869 յուլիս 2 խոնարհ ծառայք

Ի Կ. Պոլիս

Տէրտատէթոէ ապա օրունման Մէճլիսի բուհանիկ թէճէմմիւ իսէն էրմէնի Գաթոլիկ փիսկոպոսարանա ճէմաաթ թարաֆընտան թապիմ օրունուպ։ Կէլէն փէնչէնպէհ կիւնլիւ չրպան 802 նումէրօրլու պլանլը նէսսէսիմիզմէ միւնասէբէճ պուլունան իբինճի չիքեայէթնամէնին թիւրքճէ թէրճիմէսի տիր։

Գերապատիւ Էֆէնտիմիզ.

Հռոմէական Հայ ճէմաաթերն պիր դաչ ճիհէթլի ճէսիմ պիր գրուհ, քիլիսէճ պիր Մէճլիսի ուսմանի ապտր միւնասէպէթի իլէ, զաթարընդրան միւճթէմանէն Տէրսաատէթոէ հաղրը պուլունուպտը իրատէթի իլանէյէ իլէ վուգուս պուլմուշ պիր հալ իմիանա իսէրէք, իշ պու արիզէյի թարաֆը սէնիյէնէպէ թապիմի վաճիպտէն սաա, մէ մէսէլէնին ֆիկ հազիրլէ սէրէճէյի նիհայէսէ էհէմմիյէթինէ նազարէն, իշ պու արիզէյի եադինէն թապիմ իմանամ, օրան ճէմաաթը, մէ սիրէն իրիսթիանճա վիճամանընդը մէ իշլն նէ սուրէթէ օլսուզտուտ տէր բիչ իսէրէք սըֆաթը բուհանիկէնիլ մէ ինա Անլամ մէ ինա էլ ինսան օրան մէսաւլիյէթինիլ իրմիրաքանճա արիզէյը մէզքուրէնին մէվսաաբ միւնասէբլիճէսինան պաշտ, հապաղ մէ էֆքեար մուճիպէսինի ասլէի քէնտը տիզպսի մէ իմինա իրէ մութաղէա էյլէ ճէնիպի մասիրանէ թաղէպ էյլէր։

Գերապատիւ էֆէնտիմիզ, ասուսմի գարար ու չիքիայէմ հիւքմիտէ պուլունան նէթիճէյը էֆքեարընդրը սիրիրէ թէզլիզանէ էվվէլ, սրհէմմամէ չիւսնէմիզ օրնայան մէ մէզքիւր գարար ու չիքեայէմիզմէ անրէր իւզէրինէ մի պիէնիզ պուլունան պաղը հալէրի մի թաղանարզա հէվալէ իմանէք խոմէրիզ։

Էվվէլա պէյան իսէրիզ քի պիզճէ հաղկէթէն մուէլլէմ մէ իմիրաքը մի չքիւլ ֆուգաթ մանէթէէսիֆ ապէնի մէ մուպէթ պիր հալ վար ատը քի, ալէմիմիզէ ի զարմը Օսմանկէ թարաֆընտան իմա մէ իհսան պույրուլան իմթիյազաթը ճէլիկէ իլէ օթուզ սէնէսէն պէրու նացիլ օյնուզու իմթիյազլարէնը ճէլիկէ իլէ մէ օթուզ սէնէսէն պէրու նացիլ օյնուզու իմթիյազլարէնը բուհանիկէ, եանի էջմիածնական գլուխը ապիմինէն մուսթաղիլ մէ մութէֆէրրիզ պիր ճէմաաթը մէկէնալիկէ հիւքմիտ թէշէքքիւլի, էվվելկի մէմուլ, մէ զէրրի ճէմիկ չայէթմէ պուլունան իքի նախագահլիր Դեր. Նարսիճան իլէ Դեր. Մարաշ զէմանընտա պաղը մէրթէպէ պիր Գիրի մուշահէտ օլունուպտու մէճճ իլէ, մութէֆէրրիզ գլուխա պաղիսի սուրատ, մէ պաղի գարան գլուխա տախի իսրէթ մէ նիւմունէյը մաղ պուլէ օյաճաղ եէրսէ, նախագահական քիւրսիսինէն Դեր. Հասուն Թարաֆընտան պաղթ ու իսթիյա օլունուպտու կիւնանէն սէրու, Հռոմէական գլուխնա պաղիսի լանէթ, մէ էջմիածնական գլուխնա տախի մուճիպի ըկպէթ (դայթակղութիւն) մէ նէֆրէթ օյմուշտուր։

Սանկա պունա մուսանսիլ մէ ինքնար գաղուլ իմիզ պիր հալ ատնա օրուպ, պու նէթիճէյը մուէլլէմէ Դեր. Հասունեանն Հայ Հռոմէականներուն նախագահական քիւրսիսինի զաղթ իլէսիյի կիւնանէն պէտ իլէ ճէմաաթին վիճաուրնը մանվ իմիզէ եէմին իլէսիչ կիւրի, Շարդ քիլիսէլէրինին մին էլ գատիմ արֆաթը մուխթէլիֆէ իլէ հայիզ օլուսգլարը մէ ֆիրարլ Ծօմա քահանայապետլէրի թարաֆընտան մէզքիր քիլիսէլէրին մի թիթէհխա օրան գրուհարին թասսիպ մէ թէէքիսա իյլէսիքլէրի հուզուզ ու իմթիյազաթլարընը պիրէր պիրէր լազվ իյլէտիյինատէն նէչէթ իմիզ սիր։

Շէօյլէ քի, Գամօլիք քիլիսէսինէն պունճա սորրարան պէրու Գարպ քիլիսարնին հուզուզա գանունիյէսինին անրեանը ալ թիրնա ասզա պիւյէն միլլէթլեր քիլիսա իլէ պէրաբէր եկեղեցէ սէնէլեր իլէ օլան մէ մատէաթի գուվվէթիյլէ մուսասաղ պուլունան միհնասպաթը սիւէլլեցէլերինի գաթ

նութիւններն այս ժողովուրդը, առանց արտաքոյ կարգի կրօնական եւ քաղաքական բարձրագոյն շահերէ պահանջուած օրինաւոր պատճառներու չեն ուզեր եւ բարոյական նաեւ չեն կրնար զրկել յիշեալ արտօնութիւններէն. եթէ այսպիսի զրկում մը անհատի մը կամ ոմանց թերագրութեամբն ըլլայ, ժողովուրդին դեմ քաղաքական ոճիր մը կը համարուի։

Յայտնի է երրորդ որ, դեր. Հասունեան այս պարզ եւ յայտնի սկզբան հակառակ՝ ազգին վերոյիշեալ հիմնական կանոնաց եւ արտօնութեանց եղծումը, առանց ժողովուրդին քուէին եւ հաճութեանը Հռովմէն նախագահութիւնը, բարձրագոյն Դռնէն ալ աշխարհական ազդակութիւնը առնելովն, ու հեռզհեռէ ժողովուրդին ուրիշ եկեղեցական եւ աշխարհական արտօնութիւնները բռնաբարելովը՝ նովին գործով յանցաւոր եղած է ազգին դէմ, որով եւ կարելի եր արտաքոյ ընելով ազգը՝ այն աստիճան գայթակղեցուցած եւ օտարացուցած է իրմէ, որ սէրն ու վստահութիւնը վերնալով անոր եւ ազգին մէջտեղ, համաձայնութեան ամէն յոյս խսպառ անհետացած է։ Եւ այս վիճակին բնական հետեւանքն է, որ դեր. Հասունեանի իրաւասութիւնը ժողովուրդին կողմէն ըստ իրաւանց բողոքներով անվաւեր եւ ապօրինաւոր, հետեւապէս անոր բոլոր ըրածները եւ ինչ որ պիտի ընէ իրը ոչինչ եւ անզօր հրատարակուած են։

Յայտնի, եւ ընկերական ու վարչական սկզբանց տեղեակ եւ զանոնք յարգող միաբերու առջեւ անհակառակելի է չորրորդ որ, որ եւ իսկ պաշտօնեայ մը որուն հոգեւոր կամ մարմնաւոր իրաւասութիւնն այսպիսի պարագաներու ներքեւ ոչինչ եւ անզօր եղած է՝ իրաց այս վիճակը նոյն միջոցով չի կրնար օրինաւորապէս որ եւ իսկ ազգային կարգադրութիւն մը ընել։ Ուստի եւ դեր, դերապ. եւ վերապատ. տեարք եւ հարք, ազգին ընդհանուր եկեղեցական վարչութեանը վերաբերեալ կարգադրութեանց համար խորհող եւ օրինադրող ժողովի մը օրինաւորապէս կազմելու, տժդոհ եւ երկպառակեալ ժողովրդեան մը մէջ ձեր որոշումները, նաեւ ձեր եւ ձեր յաջորդներուն պաշտօնին եւ անձին յարգն ու պատիւը անվերջանալի դժուութեանց ենթակայ չընելու համար, ըստ առողջ սկզբանց ուղիղ բանի, իրաւանց եւ խղճի, գործին բընութեանը եւ ժամանակին ու պարագայից պահանջմանն ալ նայելով, կը պարտաւորիք նախ իրաց այժմու ապօրինաւոր եւ անկանոն վիճակին օրինաւոր եւ կանոնաւոր վիճակի մը փոխուելուն աշխատիլ։ Եւ այս վիճակն իրականացնելու, եթէ երբէք հնարաւոր է, մի միայն միջոցը հետեւեալն է։

1. Դեր. Հասունեան կաթողիկէ Հայ ժողովրդեան նկատմամբ ըրած պահանջումներէն բացարձակապէս կամ պայմանաւ կը հրաժարի եւ կը հեռանայ, 2. ազգին բոլոր հին արտօնութիւնները նորէն ազգին կը արքուին եւ կ'ապահովցուին, այնպէս որ արեւելեան եւ արեւմտեան Ցաճկատանի կաթողիկէ Հայ ժողովուրդը կ'ըլլայ այնպէս ինչպէս որ իր սկիզբէն էր։

2. Այս վիճակը վերահաստատուելէն ետքը կաթողիկոսի եւ պատրիարքի անձին խնդիրն 'ի ծոց ազգին կ'որոշուի։ Այս մնաւորութիւն կամ խաղաղութիւն մը յառաջ

բերելու հնարաւոր միջոցին գլխաւոր կէտերը, որոնց վրայ հարկ կ'ըլլայ ազգային խօսիլ եւ միաբանիլ։ Այս մնաւորութիւնը կամ հանձնաժողութիւնը գործադրուելէն ետքը ըստ այնմ օրինաւորապէս հաստատուած ազգային եկեղեցական գլխոյ մը ներքեւ ձեր գերապատուութիւններն ազգային արտօնութեանց եւ կանոնաց հանձնային կամ զանոնք չեղծանող ինչ եկեղեցական վարչական կարգադրութիւններ որ ընեն՝ կրնան օրինաւորութեան եւ ազգայնութեան ընտրութիւնը կամ յատկութիւնը ոտանալ, եւ 'ի հարկէ ընդհանուր ընդունելութիւն գտնել 'ի շինութիւն եւ 'ի պայծառութիւն եկեղեցւոյ եւ ազգին։

Դերապ, եւ վերապ. Տեարք եւ հարք, ձեր ժողովին օրինաւորութեանը նկատմամբ վերոյիշեալ դիտողութենէն զատ, ուրիշ պարագայ մը աչքատեսէս ուշադրութեան արժանի է որ, մինչդեռ հնայ 'ի մեր մեր ազգային եկեղեցական ժողովներուն էական մեկ պայմանն է վարդապետաց դասուն ազգային Սինհոդոսաց մէջ որոշիչ ձայն ունենալը, չի գիտցուիր ինչ նպատակաւ եւ ինչ թելադրութեամբ, ազգին աշխարհական եւ կանոնական կշիռին մեծ մասին, մանաւանդ հասակաւ, դիտութեամբ, բարեպաշտութեամբ, իրենց բազմաձեայ այլ եւ այլ ծառայութեանց եւ արդիւնաւոր աշխատասիրութեամբը եւ ժողովրդին ու կղերին ըրած մեծամեծ եւ երեւելի ծառայութիւններովը նշանաւոր եւ սիրելի եւ յատկապէս Հռոմայ Ս. Եկեղեցւոյն վարդապետութեանցն ու իրաւանցը, ինչպէս նաեւ ազգին բնաւորութեանը, կարօտութիւններուն եւ արտօնութեանցը տեղեակ, եկեղեցւոյ եւ ազգին շահերուն եւ պայծառութեանը նախանձախնդիր համբաւեալ երեւելի եկեղեցական անձանց վերոյիշեալ ժողովին մէջ ձայն չընարելով. այն արտօնութիւնը շնորհուած է միայն սակաւուց, յորոց ոմանց այլ եւ այլ նըկատմամբ ունեցած որպիսութիւններուն եւ ընթացքին վրայ շատ կարեւոր դիտողութիւններ յիշելու առիթ ազգն ընել խոհեմութիւն կը համարին։

Հաճեցէք, Դեր. եւ վերապատուելի Տեարք եւ Հարք, ընդունել խոնարհ եւ անկեղծ յարգանաց հաստատիքը դէպ 'ի Ձեզ համարման եւ վստահութեան զգայուն մեներով լեցուած

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Միլէթիմիզին խայրը մի թէպէրանը թարաֆընտան կէչէնէրսէ ազգային Սինհոդոսա թադափմ դըլընան մի զէրքերէնին սուրէթի չիմոի եէսիմիզ վասըլօլսա զանոյն, իրանցնա խայիթսար դըլմնը։

Սրբազան Հարք ազգային դումբելի Սինհոդոսի.

Ազգային եպիսկոպոսաց ընտրութեան եղանակին օրչափ ծանրագոյն այլասիրեալ բլլալուն պատճառաւ, ազգերնուս մէջ անհնարին շփոթ ու հոգեկործան խռովութիւններ եւ դայթակղութիւններ յառաջած եւ յառաջելու վրայ ըլլալը՝ արդէն բարձրագոյն կերպերով ծանօթ է Ձեր սրբազնութեան, եւ թէ ազգը ընդհանրապէս իր իրաւանց հակառակ եւ միաձայնակար եղած կարգադրութեանց դէմ բերնով եւ գրով օրչափ դառնագոյն բողոքած է։ Եւ երբ անշուշտ կը յուսայինք, որ առ փոփոխութեանց դադրման արուելով, մեր ամէն իրաւունքը իր նախնական կերպը գտնար, ահա առ օրերս առաջին ընտրելով կը տեսնենք որ ասկէց երկու տարի առաջ ամենեւին ազգին նախընթաց ծանօթութիւն մը չի տրուած եւ առնոր գրաւոր ծանօթութիւնը չառնուած, Գերերջ. Հասունեան Ցերոջ առաջարկութեամբը, եւ Դեր. Եղիսկոպոսաց ալ հաւանութեամբը, առանց առ վերջինները յանդգնանք մը առնելու. գուցէ կ. Պոլսոյ հանդուրժաց վրայօք ունեցած անառնկրկութեամբը եւ առեւտրականն անկեղծ պարզամտութեամբ ենթադրելով որ ան երեք անձինքը ժողովրդեան ընտրեալներն են, ըստ այնմ Եպիսկոպոսաց կնքով եւ ստորագրութեամբ տեղեկագիր (մազազմա) մը եղած եւ Հռոմ զրկուած է, ինչպէս դուք, առանձ ալ մենք թեպետ եւ ան անձանց անունները գիտենք, 'ի վերայ այսր ամենայնի տուերդ կը սեպենք յանկնէ յանուանէ հոս նշանակել, բայց հիմնական կը պարտաւորինք յայտնապէս եւ գրաւոր կերպով բողոքելու այնպիսի ապօրինաւոր ընտրութեան եղանակի մը դէմ, եւ յայտնելու որ կ. Պոլսոյ մէջ որ եւ իցէ տիրապետիչ մեծագոյն եպիսկոպոսաց համար, առանց ազգին նախընթաց հաստատութեան եւ ընտրութեանը, ամենեւին հաճութիւն եւ հաւանութիւն չտնենք, մանաւանդ որ գործին մէջ յայտնի խաբեութիւն եւ ազգային իրաւանց բռնաբարութիւն, եւ հետեւապէս չարաչար հետեւանաց պատճառ ըլլալը բացատրութեան կարօտ չէ Ձեր սրբազնութեան։ Խորէնութիւն ըսինք եւ իրաւամբ կրնամք, ինչու որ առաջնոյս նախ կը պատրաստուի եւ կը չինուի, եւ եւքէն դրեթէ տարի մը եւքը իրրեւ արտաքոյ կարգի շնորհք եւ արտօնութիւնք Մօնսինեօր Վալերկային միջնորդութեամբ ազգին կառաջարկուի, նոյնպէս իբրեւ միակ առիթ եւ դարման խաղաղութեան եւ իրը փոխարինութիւն կրնուտուն իրաւանց բարձրագոյն Դրան ալ առջեւ կը արբուի։ Որն որ ինչպէս ան ժամանակն ալ իրաւամբ մերժուեցաւ, առանց ալ հիմնակ հարկ համարելանք առանձին կերպով հերքելու, մերժելու եւ բողոքելու։ Ուստի կը խնդրենք Ս. Սինհոդոսէդ որ անյապաղ բարեհաճիք եղած տնտրունքը ուղղելու, որպէս զի նոր խռովութեանց շփոթից եւ դայթակղութեանց առիթ չի արուի ազգերնուս մէջ, 'ի գլուխ փառացն Աստուծոյ, 'ի կորուստ հոգւոց, եւ յանպատուութիւն քրիստոնէական անուան։

Մնամք խորին յարգանօք

1869 յուլիս 2 խոնարհ ծառայք

Ի Կ. Պոլիս

Տէրտատէթոէ ապա օրունման Մէճլիսի բուհանիկ թէճէմմիւ իսէն էրմէնի Գաթոլիկ փիսկոպոսարանա ճէմաաթ թարաֆընտան թապիմ օրունուպ։ Կէլէն փէնչէնպէհ կիւնլիւ չրպան 802 նումէրօրլու պլանլը նէսսէսիմիզմէ միւնասէբէճ պուլունան իբինճի չիքեայէթնամէնին թիւրքճէ թէրճիմէսի տիր։

Գերապատիւ Էֆէնտիմիզ.

Հռոմէական Հայ ճէմաաթերն պիր դաչ ճիհէթլի ճէսիմ պիր գրուհ, քիլիսէճ պիր Մէճլիսի ուսմանի ապտր միւնասէպէթի իլէ, զաթարընդրան միւճթէմանէն Տէրսաատէթոէ հաղրը պուլունուպտը իրատէթի իլանէյէ իլէ վուգուս պուլմուշ պիր հալ իմիանա իսէրէք, իշ պու արիզէյի թարաֆը սէնիյէնէպէ թապիմի վաճիպտէն սաա, մէ մէսէլէնին ֆիկ հազիրլէ սէրէճէյի նիհայէսէ էհէմմիյէթինէ նազարէն, իշ պու արիզէյի եադինէն թապիմ իմանամ, օրան ճէմաաթը, մէ սիրէն իրիսթիանճա վիճամանընդը մէ իշլն նէ սուրէթէ օլսուզտուտ տէր բիչ իսէրէք սըֆաթը բուհանիկէնիլ մէ ինա Անլամ մէ ինա էլ ինսան օրան մէսաւլիյէթինիլ իրմիրաքանճա արիզէյը մէզքուրէնին մէվսաաբ միւնասէբլիճէսինան պաշտ, հապաղ մէ էֆքեար մուճիպէսինի ասլէի քէնտը տիզպսի մէ իմինա իրէ մութաղէա էյլէ ճէնիպի մասիրանէ թաղէպ էյլէր։

Գերապատիւ էֆէնտիմիզ, ասուսմի գարար ու չիքիայէմ հիւքմիտէ պուլունան նէթիճէյը էֆքեարընդրը սիրիրէ թէզլիզանէ էվվէլ, սրհէմմամէ չիւսնէմիզ օրնայան մէ մէզքիւր գարար ու չիքեայէմիզմէ անրէր իւզէրինէ մի պիէնիզ պուլունան պաղը հալէրի մի թաղանարզա հէվալէ իմանէք խոմէրիզ։

Էվվէլա պէյան իսէրիզ քի պիզճէ հաղկէթէն մուէլլէմ մէ իմիրաքը մի չքիւլ ֆուգաթ մանէթէէսիֆ ապէնի մէ մուպէթ պիր հալ վար ատը քի, ալէմիմիզէ ի զարմը Օսմանկէ թարաֆընտան իմա մէ իհսան պույրուլան իմթիյազաթը ճէլիկէ իլէ օթուզ սէնէսէն պէրու նացիլ օյնուզու իմթիյազլարէնը ճէլիկէ իլէ մէ օթուզ սէնէսէն պէրու նացիլ օյնուզու իմթիյազլարէնը բուհանիկէ, եանի էջմիածնական գլուխը ապիմինէն մուսթաղիլ մէ մութէֆէրրիզ պիր ճէմաաթը մէկէնալիկէ հիւքմիտ թէշէքքիւլի, էվվելկի մէմուլ, մէ զէրրի ճէմիկ չայէթմէ պուլունան իքի նախագահլիր Դեր. Նարսիճան իլէ Դեր. Մարաշ զէմանընտա պաղը մէրթէպէ պիր Գիրի մուշահէտ օլունուպտու մէճճ իլէ, մութէֆէրրիզ գլուխա պաղիսի սուրատ, մէ պաղի գարան գլուխա տախի իսրէթ մէ նիւմունէյը մաղ պուլէ օյաճաղ եէրսէ, նախագահական քիւրսիսինէն Դեր. Հասուն Թարաֆընտան պաղթ ու իսթիյա օլունուպտու կիւնանէն սէրու, Հռոմէական գլուխնա պաղիսի լանէթ, մէ էջմիածնական գլուխնա տախի մուճիպի ըկպէթ (դայթակղութիւն) մէ նէֆրէթ օյմուշտուր։

Սանկա պունա մուսանսիլ մէ ինքնար գաղուլ իմիզ պիր հալ ատնա օրուպ, պու նէթիճէյը մուէլլէմէ Դեր. Հասունեանն Հայ Հռոմէականներուն նախագահական քիւրսիսինի զաղթ իյլէսիյի կիւնանէն պէտ իլէ ճէմաաթին վիճաուրնը մանվ իմիզէ եէմին իյլէսիչ կիւրի, Շարդ քիլիսէլէրինին մին էլ գատիմ արֆաթը մուխթէլիֆէ իլէ հայիզ օլուսգլարը մէ ֆիրարլ Ծօմա քահանայապետլէրի թարաֆընտան մէզքիր քիլիսէլէրին մի թիթէհխա օրան գրուհարին թասսիպ մէ թէէքիսա իյլէսիքլէրի հուզուզ ու իմթիյազաթլարընը պիրէր պիրէր լազվ իյլէտիյինատէն նէչէթ իմիզ սիր։

Շէօյլէ քի, Գամօլիք քիլիսէսինէն պունճա սորրարան պէրու Գարպ քիլիսարնին հուզուզա գանունիյէսինին անրեանը ալ թիրնա ասզա պիւյէն միլլէթլեր քիլիսա իլէ պէրաբէր եկեղեցէ սէնէլեր իլէ օլան մէ մատէաթի գուվվէթիյլէ մուսասաղ պուլունան միհնասպաթը սիւէլլեցէլերինի գաթ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Նաւասարդեան տախի էջլէճէ էյ-բէնմիշ օլապկիր։ Նաւասարդեան պատուելի Պալըբէսէրան վարժապետ նապպ օլունմագ սրղըն Հայը միատէթ Սթամպօլա էյլէնսի. վէ իլմ թահ-սիլինէ եէլթէնիպ, հաթթա քէնտի էլ եազըսը օլարագ պիր մէքտուպոյ-ը պէնտէն տրամնաքանութիւն տէր-ոի արմագ արզուսունու պէյան էթ-միշ իսի, վէ պու մէքտուպում Հայ-ճա օլարագ հալէա եանբմնա տրը. վէ Պալըբէսէրե կիթափքտէն սօղրա տախի էքսէրի աշխարհաբար լիսա-նը.յլա մէքտուպլարը կելիր։ Անճագ իսնլաբզ մէքտուպուն մուհարբիրի դա վարժապետին Մահալբճը օլ-տուղունու պիլէրէք Հայճա պիլմէմ-սինէ տէլիլ կէթիրմէսինտէ պու զա-թրն քիմին էվլատը օլտուղունու ու-նութմուշ տուր։ Պունուն բէտէրի մէրհում հաճի Նաւասարդ աղա քէն-տի վազթինտա Մահալբճին միւթէ-պէր թիւճարլարընտան օլուպ, իլմ տախի հավվէսինտէն տօլայը Հայճա գրաբար լիսանընը տախի օլ ասը-տա քի պէօյիւք պէլտէլէրտէ տախի քերականութիւն պիլէն չօդ պուլուն-մազ ըսը, օլ տէրէճէ էյի թահսիլ իթմիշ իսի քի, Մահալբճ քիլ իսէ-սինտէ ագշամ ժամը վազթը ցայ-մուուրքուն Հայճա գրաբար եազըէ-մըշ քէլիմաթընը թիւրքճէ օգուր ու-տու. պէօյէ պիր զաթրն էվլատը հագգընա, Մահալբճը օլմասը ի-չին Հայճա պիլմէզ տէմէք վահի վէ թէհի պիր իփթիրա օլտուղունտան, եալանը թութուլան քիմսէնին տօղ-բուտունա տա իթիմտա օլունմազ քէ-լամընը տէրիսթըը. էտէրէք եալան-ըզ սէօհպէթ սէօյէյիպ եազմասընը էօյրէնինճէյէտէք սիւքիւթ էթմէսի-նի խալխանէ նասիհաթ վէրիրիզ։

Իւսկիւտար
3 յուլիս 1869.

Պէնտէի Յովհաննէս
Պր. Տր. Կրպ. Տէրայենց

ՐՆԱԿԱՆ ԴԻՒՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Թէ եւ ապացուցութիւնք դիւրախաբութեան Հայոց անթիւք են, միայն ես պարտ համարեցի զքանի մը փոստս հրատարակել 'ի զգուշութիւն նոցա։

Նախ՝ յորժամ սպասալար Ազկերտ Արքային Պարսից 300 հազար զօրօք դիմեալ էր առ Հայաստան, յայնժամ քանի մը կրօնաւորք 'ի նկատի ունենով զչահ անձնական եւ ոչ ազգային, գրգռեցին զիշխանս Հայոց 'ի թիւս որոց եւ զմեծն Վարդան Մամիկոնեան 60 հազարաւ մարտնչել ընդ Պարսից, եւ նոքա խաբեալ համոզանօք կրօնաւորաց 'ի մարտ մըտին եւ զրկեցին ազգն վերջի կարողութենէ, որ յօրէ այնմանէ մինչ աւար արարին թշնամեաց, եւ իսպառիւք Տերքին անհարազատ անձանց։

Երկրորդ, երբ Կայսրն Ռուսաց Նիկոլայոս՝ զկնի տիրելոյ մասին հնոյ Հայաստանի եւ Էջմիածնայ՝ կամեցաւ տալ ըզսահմանադրութիւն վասն կառավարութեան եկեղեցւոյն Հայոց որ 'ի Ռուսաստան հինեալն 'ի վերայ կանոնաց Յունաց եկեղեցւոյ եւ ո՛չ Հայոց, յայնժամ կարելոյ Յովհաննէս Կաթուղիկոսն ու բոլոր Հայք Ռուսաստանու փառաւանութեամբ եւ կեցե՛ւք ընկալան զայն, ո՛չ ՝գիտելով զազգակործան այլաբանական զօրութիւն նորա, բայց արժանայիշատակ եւ ներբաստիս Կաթողիկոսն Ներսէս՝ ծանեալ զծածուկ միտ նորին եւ ցանկացաւ 'ի շահ ազգի իւրոյ եւ եկեղեցւոյ ուղղել զթերութիւնս յիշեալ Սահմանադրութեան, եւ կայսրն թէ եւ ընդունեաց զկամս նորա, միայն մինչ ցուղղելն՝ ինքն յանկարծամահ եղեալ յուղեւորեցաւ յանանց կեանս։

Եւ Երրորդ՝ Սարգիս Ջալալեան Եպիսկոպոսն՝ յուսալով օգնութեան Ռուսաց զկնի մահուն կաթողիկոսացն Ներսիսի եւ Մատթէոսի բաղումս աշխատեաց բազմել 'ի գահ Լուսաւորչի Հայոց՝ բայց հայք Տաճկաստանի լուեալ թէ նա է առաջի յանկարծակի մահուն Ներսիսի, միաբերան հերքեցին զկաթողիկոսութենէ նորա եւ նաւ Ջալալեանն տեսեալ՝ թէ մինչ ցհաշտին ընդ նմա Օսմանեան Հայոց ո՛չ կարէ արժանանալ բարձր Տիրոջսին Կաթուղիկոսի՝ գիտութեամբ համոզեաց զմիամիտ Գեւորգ կաթողիկոսն՝ առաքել զնա 'ի Պոլիս փոխանորդութեան կոչմամբ, եւ 'ի մուտ առնել նորա 'ի Մայրաքաղաքս՝ Հայք ըստ դիւրախաբութեան իւրեանց առանց հասկանալոյ բուն դիտաւորութեան Ջալալեանի, սկսան գովել զնա եւ ասել «Հայոց ազգն երբեք Ջալալեանի նման եպիսկոպոս արժանի կաթուղիկոսական կոչման՝ չէ ունեցելու եւ ոմանք 'ի լրագրաց յանդգնեցան ասել խորագէտ Հասունեանի դէմ՝ զործուն Հասունեան էր հարկաւոր եւն»։ Հայոց այս դիւրախաբութիւն հերքեաց արդարադատ կառավարութիւն Տաճկաստանի՝ դարձուցանելով զՋալալեանն ուստի եկեալն էր։

Ջալալեանը դարձաւ յԷջմիածին հանդերձ սիրոյ Պօլսոյ հայոց եւ անչուշտ զկնի մահու Գեւորգ կաթուղիկոսի ունի նստիլ յաթոռ հայրապետական եւ յոյս գոյ, որ Գեւորգն արգելք չիտայ Ջալալեանի ցանկութեան։ . . .

Յուլիսի 11 ին 1869 ամի.

Ֆէրրի գիւղ

(Անաչառ Հայ ոմն)

Պու տրա միլլէթճէ պահսարը-մըզ չօդճա օլտուղունտան, պազը հա-վատիսաթը միթէնէվլիյէ վէ թէէղ-բաֆիյէտէն մէճպուրէն տարֆը նազար խոիլտիյինտէն, բաղդէթլիւ մուշթէ-րիլէրիմիզտէն մաղուր տիլէտիյիմիզ ալէ պէրտագը, կէլէճէք հաֆիթատան պէտ իլէ բէյտէրբէյ տերճ վէ հաֆ-թա իչի պիր իքի պէօյիւք նիւսխէ չըգարմագ նէյէթինտէ պուլունտու-ղումուզու պէյան իտէրիզ։

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՅԻ
ԳԱԼԱԹԱ ԲԻԱՁԱՍԸ

Յուլիս 7	Բազար էրթէսի	48-20
» 8	Սալը	49- 9
» 9	Զարշամպա	49-45
» 10	Բէրշէմպէ	49-33
» 11	Ճիւմաա	49 30
» 12	Ճիւմաա էրթէսի . . .	49-23

Փարիս 23 յուլիս	45-35
Գաբանտը	45-45
Լօնտրա գօնսօլիտ	44 15/16
Գաբանտը	45 45 1/4
Օսմանլը իսթիգրազը	338
Գաբանտը	339
Ֆրանսըզ ֆօնտսու 0/0 ամ. 3 .	72-07 1/2
Գաբանտը	71-95
Իթալիան	55-60
Գաբանտը	55-40
Ինկիլիզ գօնսօլիտ	93 3/8
Գաբանտը	93 1/4
Վիէննա Գամպիօնու	122-50

ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԻ
ԿԱՄ
ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԾՈՑ

Բաժանեալ 'ի չորս արարուածս

Սոյն ողբերգութիւնը գրաբար եւ աշխարհաբար լեզուաւ Քիւրքճեան տպարանէն 'ի լոյս ընծայուած է եւ 3 ական դահեկան կը ծախուի սմեն գրավաճարաց քով։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՆԷՌ ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐԸ

ԹՇՈՒԱՌ ԴՈՐԾԱՒՈՐՔ

Եւ Ընչատեաց Սիրահարք՝.

Ի Միլոպոս Գերմանացի Հեղինակէ.

Այս հանրաճանաչ եւ ընտիր վիպասանութիւնը՝ որ Եւրոպայի ազգաց մէջ մեծ ընդունելութիւն գըտած ըլլալուն հետզհետէ կը տպուի. մենք ալ փափաքելով ուզեցինք որ Հայ Մամուլն եւ միանգամայն թատրանը այսպիսի ընտիր վիպասանութենէ մը զուրկ չմնայ. ուստի թարգմանութեան եւ միանգամայն տպագրութեան ձեռք զարկինք, շաբաթը 16ական երեսէ բաղկացեալ երկերկու մեծագիր թերթեր հրատարակելու։

Բաժանորդագրութեան գինն է 1 1/2 արծաթ Մէճիտ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Յ. Գաֆաֆեանի գրատունը, եւ Զօրասղի խանին գէմ թիւ 11 վաճառանոցը.

Տպագրութեան թիւը 300 օրինակ ըլլինք. ուստի ընթերցասէր ազգայինք ժամ յառաջ թող բաժանորդագրիրնին ստանան, որպէս զի մէկ քանի վիպասանութենց պէս ետքը դատարկաձեռն չելլեն։

Շարունակող գործոյս Երաշխաւոր չա-
Յ. Գ. Գաֆաֆեան բունակութեան
Ստեփան աղա (Վաճա-
ռական Ռուսիայի) Ա-
միրաղուլեանց։

Բաժանորդք երկուշաբթի եւ հինգշաբթի օրերը մէյմէկ թիւ պիտի ստանան, զատ թիւ առնել ուզողը հատին 2 զուրուշ պիտի վճարէ.

Ալթընճը տայրէ դօնաղը իմալաթընին սոն տէֆա օլարագ միւնագասասը մահ հալին օն ալթընճը կիւնիւսասթ ալթը բատտէլէրինտէ ալթընճը տայրէ մէրքէզինտէ իճրա օլաճաղընտան, թալիպ օլանլէրին եէվմի մէզքիւրտէ հաղը պուլունմալէրի վէ իմալաթը մէզքիւրէյի թէհհսիւս իտէճէք օլանլէրին թէէմէնսթ ադճէսի նամը իլէ ալթընճը տայրէ սանտըզընա միւնադասա իճրա օլտուղու ունտէ, էմանէթէն 250 ատէտ լիրայի Օսմանի թէսլիմ էյլէմէլէրի իճապ իտէճէկինտէն, մէպլաղը մէզպուրու տախի պիրլիքտէ կէթիրմէլէրի իխթար օլունուր։

5 թէմուզ 1285

ՀԵՂԻՆԷ
կամ
ԴԱՂՏՆԻՔ ՄԸ
Ի Կոստանդնուպոլիս.

ՏԷՐ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Մ. Յ. Զօրագեան.

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ
Կ. Պոլիս.

Տպագրութիւն Քիւրքճեան.
1869

Իշ պու հիքայէ, Էրմէնիճէ աշխարհաբար լիսանը պիրինճի ճիլտի թասլ օլունուշ Աւսիմանէտ հէր Էրմէնի քիթապճը լարտան 22 զուրուշա սաթըլմագտա տը։

Իշ պու քիթապն իքինճի ճիլտի տախի պասըլմայա պաշլամըշ տը։

ԶԱՒԻՐԷ 12 ՅՈՒԼԻՍ

		Ղուրուշ
Թայղան Արնավուտ . . .	Քիլէ	25
Իսմայիլ	»	25—26
Քէօսուէնճէ	»	22—23
Բումէլի Պալչըզ սէրթ . .	»	20—21
Ազօֆ գըզըլճա	»	—
Իպրայիլ գըրնօվ	»	23—25
Իսմայիլ	»	26—
Վարնա գըրնօվ	»	19—20
Պուրգազ գըրնօվ	»	19—20
Պալչըզ գըրնօվ	»	17—19
Գօգօրօզ Գալաս ադատրմա	»	14—
Արբա	»	9—10
Մէվճուտաթ 120,000 . .	»	—

ԷՄԹԱԱՅԻ ՏԱԽԻԼԻՅԷ 12 ՅՈՒԼԻՍ

Թիֆթիք Էնգարէ	42—45
» Վան	29—30
Ճէհրի Գայսէրի	14 1/2—15
Էնգարէ	15—
Բամուզ Ատանա	—9 2/1
Ճէմէմկ ուրֆի Ատանա . .	8—9
Եաբաղ Ատանայու քիրլի .	— 5
» » երզանմըշ	9 1/2— 11
Աֆիոն	300—320
Մաղր սիյահ	9— 11
Քիթրէ եաբրաղ	24— 27
Սալէպ	— 17
Քէշի տէրիսի Թիւյիւ . .	10— 11
Պալ մօսու լիրա 110 . .	27— 28

ԷՄԹԱԱՅԻ ԷՃՆԷՊԻՅԷ 12 ՅՈՒԼԻՍ

ՔԷԼԼԷ ՎԷ ԹՕՋ ՇԷՔԵՐԼԷՐԻ

Ինկ. բրիմօ 6-10 լիպրա Գանթ.	—
Օլանտա տէպրու 6-10 լիպ. »	—
Անվէրսա 8 . . . . . »	—
Ֆրանսըզ . . . . . »	280—290
Ինկիլիզ թօզ . . . . . »	— —255
Օլանտա էքսթրա . . . . »	— —255
» պիրինճի . . . »	248—
» իքինճի . . . . »	246—
» իւչիւնճիւ. . . »	244—
Ֆրանսըզ . . . . . »	244—
Տէմիր Ինգ. չէշ. լամա 4քէօշէ	56—58
Վէ եուվարլաղ . . . . »	56— 58
Տէմիր եարմա . . . . . »	58— 60
» սաճ չէշիտ իլէ . »	105—110
» չէմպէր . . . . . »	90—95
Գալայ 9 1/2 լիր. դանթարը. »	"—
Գուրչուն Ինկիլիզ Ֆրան. »	140—145
Զէլիք 1 սրթիր սանտրզ »	148—200
Սայմա Մարսիլեա չէշիտ »	152—155
Մօր պաղամ . . . . . »	50—55
Սանթամարթա . . . . »	—
Զամբ գրպրզ . . . . . »	40— 45
Շապ Ինկիլիզ . . . . . »	68 —70
Գանմի Գարօ ֆինօ 0/0 »	— —950
» իրինճի . . . . »	— —880
» իւչիւնճիւ . . . »	780—800
Զիվիա Ինկիլիզ . . . . »	120—160
Գրբրզ . . . . . »	38— 57
Պիպէր Լօնտրա Մարսիլ. »	—6 1/2
Նըչատրը Ինկիլիզ . . . »	—6 1/2
Թէնէքէ չիֆթ սանտրզ .	290—300
Բօմ Ամէրիզա. 12 կալօն 1 լիր.	—9 1/2
» Ինկիլիզ. 88 1/2 » » »	—8 1/2

ՄԷՃՄՈՒԱՅԻ ՀԱՎԱՏԻՍ

ՄԷՄՈՒՐԼԱՐԸՆԸՆ ԻՍՄ ՎԷ ՄԱՀԱԼԼԷՐԻ

ԱՍԻԹԱՆԷ, Զէյնէք բազարընտա ՀԷՄԻՏԷԹ Կիմիէ թապխանէսինտէ սահիպի մէ'սուլ Թիւլպէնտճեան Յովակիմ.
ԱՏԱՆԱ. Բալամուտա օղլու Յակոբ աղա.
ԱՐԹՎԻՆ, Փիլոյեան Պետրոս աղա.
ԱՖԻՕՆ ԳԱՐԱ ՀԻՍԱՐԸ, Կարապետեան Վանդան աղա.
ԷԿԻՆ, Թարադճեան Գրիգոր աղա.
ԷՆԳԱՐԻ, Աբնեար Հիսանի Լէնարտի.
ԷՏԻՐՆԷ, Յակոբեան Աբթին աղա Գաղազ.
ԷՐԶՐՈՒՄ, Շապանեան Գրիգոր Էֆենտի.
ԹՐԱՊՈՒԶԱՆ. Մամլեան Պետրոս աղա.
ԻԶՄԻՐ, Թէոսէրէճեան Ս. Սաեփան աղա.
ԻԶՆԻՄԻՏ, Գ. Տ. Թ. Գասպարեան.
ՀԱԼԷՊ, Աճեան Յոսէփ աղա.
ՊԻԼԷՃԻԿ, Տէրգաբիթ օղլու Պետրոս աղա.
ՊՐՈՒՍԱ, Նապլ բեան Պօղոս աղա.
ՍՊԱՐԹԱ, Հաճի Գէորգեան Հաճի Մկրտիչ աղա.
ՎԱՐՆԱ, Հաճի Կարապետ օղլու Յոհաննէս աղա.
ՎԻԷՆՆԱ, Զբրաճը Վիչէն աղա.
ՔԷՕԹԱՀԷԱ, Լիւլէճանէն Անտոն աղա.

ՍԱՀԻՊԻ ՄԷՍՈՒԼՈՒ ՂԱԶԷԹԱ
ՅՈՎԱԿԻՄ ԹԻԼՊԷՆՏՃԵԱՆ

ՄԹԱՆՊՈԼՍԱ ԶԻԶԷՔ ԲԱԶԱՐԸ ՆՈՒՄԷՐՕ 45

ՃԷՄԻՑԷԹԻ ԻԼՄԻՑԻ ԹԱՊԹԱՆԷՍԻՆՏԷ